

4 ЕНЕРГЕТИКА

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УГОД ПРО РОЗПОДІЛ ПРОДУКЦІЇ

Однією з небагатьох галузей господарства в Україні, в якій останнім часом спостерігають помітне збільшення активності іноземних інвесторів, є користування надрами, а саме: видобування вуглеводнів на території України та морського шельфу.

2013 рік позначився знаковими угодами в цій галузі. Зокрема, у січні в Давосі між державою Україна, компанією «Shell Exploration and Production Ukraine Investments (IV) BV» та ТОВ «Надра Юзівська» (контрольоване НАК «Надра України») було підписано Угоду про розподіл продукції (вуглеводнів), що видобуватиметься на Юзівській ділянці (Донецька та Харківська область). Пізніше, у вересні, під час офіційного візиту Прем'єр-міністра України Миколи Азарова до Королівства Нідерландів, було підписано Угоду про операційну діяльність щодо вищезазначеної Угоди про розподіл вуглеводнів. І, нарешті, 5 листопада 2013 року в присутності Президента України Віктора Януковича Державою Україна підписано другу угоду про розподіл продукції — з компанією «Chevron».

Законодавство України та практика, що склалась, дозволяють виокремити три принципово можливі шляхи, якими іноземний інвестор в Україні може здійснювати свою діяльність з геологічної розвідки та добування корисних копалин.

По-перше, іноземний інвестор може створити на території України власну афілійовану компанію, яка безпосередньо братиме участь у конкурсі з надання спеціального дозволу на користування ділянкою надр, отримає такий спеціальний дозвіл та виконуватиме, самостійно або з залученням підрядників, необхідні роботи.

Також іноземний інвестор може створити спільне підприємство з певною компанією, яка перебуває у власності держави або іншої державної компанії. Залежно від обставин створення спільного підприємства, таке підприємство може мати необхідні спеціальні дозволи на користування надрами від самого початку, або такі дозволи можуть бути отримані згодом. У будь-якому разі, чинне українське законодавство дозволяє відчутно спростити процедуру отримання спеціальних дозволів таким спільним підприємством, що є безперечною перевагою такої форми державно-приватного партнерства.

Третім шляхом, який може застосувати інвестор, є укладання з КМ України угоди про розподіл продукції. З юридичного погляду саме така форма державно-приватного партнерства може забезпечити іноземному інвестору найвищий із наявних в Україні ступенів захисту інвестицій. Крім того, законодавство України передбачає для угод про розподіл продукції низку винятків із законодавчих норм, якими регулюються податкові, митні та інші правила.

Таким чином, укладання угоди про розподіл продукції потенційно є дуже привабливим для іноземного інвестора, надто, якщо йдеться про великі суми інвестицій.

Проведення Урядом України 2012–2013 рр. переговорів із потенційними інвесторами, серед яких є всесвітньо відомі нафто- та газодобувні компанії, є стимулом для Держави Україна, аби надалі вдосконалювати нормативно-правову базу, яка регулює сферу користування надрами. Законодавством України закріплено пільгові для інвестора умови оподаткування його діяльності, ввезення на територію України товарів, які використовуватимуть для потреб угоди про розподіл продукції тощо. Наприклад, Держава забезпечує надання інвесторам (зокрема операторам угод), а також представництвам іноземних інвесторів, та сприяє наданню їхнім підрядним, субпідрядним та іншим організаціям, а також представництвам іноземних підрядних, субпідрядних та інших організацій погоджень, квот, спеціальних дозволів на користування надрами та ліцензій на здійснення

діяльності з пошуку (розвідки) та експлуатації родовищ корисних копалин, документів, що засвідчують право користування землею, та інших дозволів, документів дозвільного характеру, ліцензій, пов'язаних із користуванням надрами, виконанням робіт, будівництвом споруд, передбачених угодою про розподіл продукції (ч.3 ст.4 За-

кону України «Про угоди про розподіл продукції»).

Відтак, розглянемо основні особливості правового регулювання угод про розподіл продукції в Україні.

Законодавче регулювання

Основним законодавчим актом, яким регулюють відносини, пов'язані з укладанням та виконанням угод про розподіл продукції, є Закон України «Про угоди про розподіл продукції».

Крім того, окремі положення щодо угод про розподіл продукції містяться в Кодексі України про Надра, Законі України «Про трубопровідний транспорт» та деяких інших. Окремий розділ Податкового кодексу України присвячено регулюванню особливостей оподаткування платників податків в умовах дії угоди про розподіл продукції.

Слід зазначити, що підпорядкування угоди про розподіл продукції українському праву є імперативною вимогою Закону України «Про угоди про розподіл продукції». Зокрема, ст. 2 вказаного закону визначає, що саме цей закон регулює відносини, що виникають у процесі укладання, виконання та припинення дії угод про розподіл продукції, визначає основні правові вимоги до таких угод, а також особливос-

ті правовідносин щодо користування надрами на умовах розподілу продукції. Права та обов'язки сторін угоди про розподіл продукції визначено згідно з цивільним законодавством України, з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про угоди про розподіл продукції». При цьому інше законодавство України стосовно угод про розподіл продукції, згідно з Конституцією України, діє з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про угоди про розподіл продукції». У разі, якщо законодавчими актами України встановлено інші правила, ніж передбачені Законом України «Про угоди про розподіл продукції», застосовують правила цього Закону.

Поняття та предмет угоди

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про угоди про розподіл продукції» відповідно до угоди про розподіл продукції одна сторона — Україна доручає іншій стороні — інвестору на визначений строк проведення пошуку, розвідки та видобування корисних копалин на визначеній ділянці (ділянках) надр та ведення пов'язаних з угодою робіт, а інвестор зобов'язується виконати доручені роботи за свій рахунок і на свій ризик з наступною компенсацією витрат і отриманням плати (винагороди) у вигляді частини прибуткової продукції.

При цьому під «прибутковою продукцією» закон розуміє частину виробленої продукції, що розподіляється між інвестором і державою та визначається як різниця між загальним обсягом продукції, видобутої відповідно до угоди про розподіл продукції і доставленої у пункт виміру (вироблена продукція), і частиною виробленої продукції, що передається у власність інвестора в рахунок компенсації його витрат та, у випадках, передбачених законом, з урахуванням їх індексації (компенсаційна продукція).

Угоди про розподіл продукції відповідно до положень Закону України «Про угоди про розподіл продукції» можуть укладатися щодо окремих ділянок (ділянки) надр, що обмежені у просторі, та координатами, в межах яких розташовані родовища, частини родовищ корисних копалин загальнодержавного і місцевого значення, зокрема ділянки надр у межах континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України.

Слід звернути увагу, що Закон України «Про угоди про розподіл продукції» передбачає можливість внесення змін до географічних координат ділянок надр (родовищ корисних копалин), щодо яких укладено угоду про розподіл продукції, яке здійснюють на вимогу інвестора (інвесторів) в порядку, передбаченому угодою про розподіл продукції.

Сторони угоди

Частина 2 Статті 4 Закону України «Про угоди про розподіл продукції» визначає, що учасниками угоди про розподіл продукції можуть бути декілька інвесторів, за умови, що вони несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, передбаченими такою угодою.

Сторонами угоди про розподіл продукції виступають інвестор (інвестори) і держава в особі Кабінету Міністрів України (ст. 5 Закону України «Про угоди про розподіл продукції»).

Інвесторами можуть бути громадяни України, іноземці, особи без громадянства, юридичні особи України або іншої держави, об'єднання юридичних осіб, створені в Україні чи за її межами, особи, які діють окремо чи спільно, що мають відповідні фінансово-економічні та технічні можливості або відповідну кваліфікацію для користування надрами та визначені переможцем (переможцями) конкурсу.

Відносини між державою та іноземним інвестором щодо угоди про розподіл продукції здійснюються через його представництво на території України.

Якщо учасниками угоди про розподіл продукції є два чи більше інвесторів, вони повинні призначити зі свого складу одного інвестора – оператора угоди для представництва їхніх інтересів у відносинах із державою.

Оператору угоди або представництву іноземного інвестора на території України належать усі повноваження, встановлені для інвестора угодою про розподіл продукції.

В окремих випадках умови конкурсу можуть передбачати вимоги щодо укладення угоди про розподіл продукції з переможцем конкурсу та визначеним згідно з умовами конкурсу господарським товариством, 100 відсотків статутного капіталу якого належать державі, або господарським товариством, створеним за його участі, із зазначенням частки участі такого товариства в угоді про розподіл продукції (ст. 7 Закону України «Про угоди про розподіл продукції»).

Основні вимоги до угоди

Стаття 6 Закону України «Про угоди про розподіл продукції» визначає, що угоду про розподіл продукції укладають із переможцем конкурсу з урахуванням умов конкурсу та конкурсної заявки переможця.

Стаття 8 Закону України «Про угоди про розподіл продукції» встановлює обов'язкові вимоги, яким має відповідати угода про розподіл продукції.

Зокрема, в угоді про розподіл продукції визначено: перелік видів діяльності інвестора та програму обов'язкових робіт із визначенням строків виконання, обсягів і видів фінансування, технологічного обладнання та інших показників, що не можуть бути нижчими від запропонованих інвестором у конкурсній заяві, а також інші істотні умови.

Серед іншого, істотними умовами угоди про розподіл продукції, є:

- характеристика ділянки надр (родовищ корисних копалин), щодо якої укладають угоду, зокрема географічні координати району робіт, а також обмеження щодо глибини промислової розробки надр;
- умови надання земельної ділянки для потреб, пов'язаних із користуванням надрами, та ділянки надр;

Закон України «Про угоди про розподіл продукції» закріплює право інвестора передати за згодою держави повністю або частково свої права та обов'язки, визначені угодою про розподіл продукції, будь-якій юридичній або фізичній особі за умови, що така особа має достатньо фінансових і технічних ресурсів, а також досвід організації діяльності, необхідні для виконання робіт, передбачених угодою (ст. 26 Закону України «Про угоди про розподіл продукції»). При цьому Відмова держави у такій згоді без поважних підстав є неприпустимою.

Таке передання прав та обов'язків за угодою оформляють письмовим договором з особою, яка приймає такі права та обов'язки згідно з угодою про розподіл продукції. Якщо український інвестор передав свої права та обов'язки за угодою іноземцю або іноземній юридичній особі в порядку, передбаченому цією статтею, на вимогу іноземного інвестора, умови угоди про розподіл продукції можуть бути уточнені з урахуванням особливостей іноземного інвестування, передбачених Законом України «Про угоди про розподіл продукції».

- вид (види) користування надрами;
- перелік, обсяги і строки виконання передбачених угодою робіт;
- порядок узгодження сторонами бюджетів та програм робіт;
- умови використання корисних копалин;
- порядок визначення вартості видобутих корисних копалин, зокрема валюта, в якій буде виражено таку вартість в угоді за участю іноземного інвестора;
- порядок внесення платежів за користування надрами;
- пункт виміру;
- умови визначення обсягу компенсаційної продукції;
- склад витрат, що підлягають відшкодуванню компенсаційною продукцією;

- порядок та умови розподілу прибуткової продукції між державою та інвестором;
- порядок консервації або ліквідації гірничих об'єктів;
- строк дії угоди, дата, місце підписання та порядок набрання нею чинності;
- відповідальність сторін угоди та засоби її забезпечення;
- порядок розгляду спорів.

Окремо слід зазначити, що згідно з ч. 5 ст. 8 Закону України «Про угоди про розподіл продукції» угода про розподіл продукції повинна передбачати обов'язки інвестора щодо надання, за інших рівних умов, переваг продукції, товарам, роботам, послугам українського походження та прийняття (наймання) на роботу на території України працівників для зазначених в угоді потреб переважно з числа громадян України.

Вказаний перелік є неповним. Закон України «Про угоди про розподіл продукції» визначає досить велику кількість умов, які в його розумінні є суттєвими. Зазначені умови мають бути особливо враховані інвесторами під час підготовки угоди про розподіл продукції, оскільки

навіть формальна відсутність в угоді будь-якої з цих умов може призвести до недійсності угоди.

Також невід'ємною частиною угоди про розподіл продукції мають бути додатки, на які сторони посилаються в тексті угоди.

Проект угоди про розподіл продукції готують українською мовою (ч. 2 ст. 10 Закону України «Про угоди про розподіл продукції»).

Таким чином, угода про розподіл продукції є складним за змістом документом, підготовка якого потребує залучення широкого кола фахівців та уваги до особливостей правового регулювання за українським законодавством. Враховуючи, що розроблення проекту угоди про розподіл продукції здійснюється інвестором, саме інвестор буде змушений здійснити основний обсяг відповідної роботи.